

IŠ SVAJONIŲ GIMUSI DABARTIS. LIETUVYBĖS ARCHITEKTO ISTORIJA

Rasa Statulevičienė

Rimantas Griškėlis gimė 1941 metais Kaune, trejų metų su tėvais išvyko ir kurį laiką gyveno Hanau lageryje, Vokietijoje. 1949 metais atvykęs į JAV ir čia užaugęs Rimantas Griškėlis niekada neprarado meilės Lietuvai ir lietuvybei. „Visą gyvenimą aš buvau arčiau lietuvių. Nors turėjau daug pažįstamų, verslo partnerių amerikiečių, mano visi geriausi draugai - yra lietuviai“ - pasakoja Rimantas. Akademinio skautų sąjungos narys, buvęs Lietuvių Fondo pirmininkas, dabar LF garbės komiteto pirmininkas, buvęs Pasaulio lietuvių centro tarybos pirmininkas, Palaimintojo Jurgio Matulaičio Misijos Pastoracinės tarnybos narys - Rimantas visada įsitraukdavo į lietuviškas veiklas ir, neskaičiuodamas valandų, savanoriškais pagrindais dirbo lietuvybės išsaugojimo vardu.

Dar Čikagoje gyvenęs Rimantas Griškėlis artimų lietuvių bičiulių buvo traukte įtrauktas į Pasaulio lietuvių centro gyvenimą.

Pradžioje paprašytas paaukoti pinigų, vėliau įkalbėtas tapti tarybos pirmininku, Rimantas 10 metų paskyrė PLC tarybos veiklai. Pasitelkęs savo profesionalias vizionieriškas architektūrines įžvalgas, iš pagrindų pakeitė kunigų seminarijos patalpas, paversdamas jas visuomeniniu pastatu. „No dream - no reality“ - tokiu posakiu gyvenime vadovaujasi Rimantas ir nebijo savo vizijų paversti įgyvendintais projektais.

Rimantai, papasakokite plačiau, kaip Pasaulio lietuvių centras atsirado jūsų gyvenime?

Likimo ironija. Ilgą laiką gyvenę priemiestyje, su žmona Regina nutarėme kraustytis į Čikagą, kur aktyviai verda didmiesčio gyvenimas. 1984 metais įkūriau architektūros kompaniją ir susikoncentravau į savo profesinę veiklą. Laisvalaikį skirdavau laiko skautijai, buvau išrinktas vyriausiojo skautininku. Panašiu metu buvo nupirktas Pasaulio lietuvių centras. Mūsų draugai ir bičiuliai pradėjo vis labiau įsitraukti į čia vykstantį lietuvišką gyvenimą. Gal todėl, kad gyvendami Čikagoje jautėmės tolstantys nuo lietuviškos veiklos, po 14 metų nusprendėme grįžti ir, pasistatę namą Hinsdale, persikraustėme arčiau lietuvių ir kartu su žmona Regina labiau įsitraukėme į PLC veiklą.

O įsitraukęs į centro veiklą, sulaukėte pasiūlymo tapti tarybos pirmininku?

Būdamas architektu mačiau, koks pastatas buvo įsigytas ir sulaukiau prašymo jį pritaikyti visuomeninėms veikloms. Pastatas buvo pastatytas seminarijai, tai reiškė, kad jis buvo pilnas mažų kambarėlių, mažų erdvių, „skylių“. Kai 1993 metais mane išrinko Tarybos pirmininku, sudariau 10-ies metų tobulinimo planą. Pagrindinis tikslas buvo sutvarkyti šitą pastatą ir parūpinti patalpų, kurias galėtų visi naudoti. Džiugu, kad beveik viską įgyvendinome.

ename kambaryje, tai reiškė, kad vandentiekio sistema buvo labai smulkiai išvedžiota. Mažų patalpelių perdarymas į didesnius butus su kiekvienam butui pritaikytu sanitariniu mazgu atėmė daug jėgų, bet buvo vertas to vargo, nes sulaukė didelio populiarumo lietuvių tarpe. Nors tuo metu daug kas kraustėsi iš Marquette Park, ne visi norėjo pirkti namus, tad šie naujai suprojektuoti butai buvo labai greitai nupirkti. Kai bendruomenei pristatėme butų projektą, per tą dieną buvo nupirkti vienuolika ar dvylika butų.

Kokius dar pakeitimus atlikote šiame aukšte?

Reikėjo sutvarkyti pagrindinį, Palaimintojo Jurgio Matulaičio Misijos įėjimą. Tuo metu tik pro jį buvo galima patekti į rytinę pastato dalį. Pastebėjome, kad mišių, vestuvių ar laidotuvių metu susikaupimą trikdydavo įeinantys žmonės, į mokyklą atvykstantys vaikai. Buvo būtina įrengti erdvę įėjimą su plačiais laiptais ir rampa, bet tuo metu neturėjome tiek pinigų, todėl apsistojome ties mažesniu projektu - buvo padarytos papildomos durys šone su atskiru vestibuliu, padėjusios nukreipti srautą į mokyklą ir butų flangą.

Ar buvo pakeitimų, kurių pradžioje nebuvote numatę?

Taip. Lietuvių Fondo patalpos. Jos nebuvo į planą įdėtos, bet nusprendėme, kad Lietuvių Fondas, turintis tokią didelę reikšmę Lietuvos ir lietuvių gyvenimuose, turėtų atrodyti reprezentatyviai. Prieš tai tai buvo niūri, nepatogi vieta. Įrengėme vadovo kabinetą, susirinkimų erdvę, virtuvėlę.

Kokių pertvarkymų ėmėtės pirmiausia?

Pirmas planas buvo sutvarkyti centrinę pastato dalį, kad atsirastų erdvės susirinkimams, pobūviams, mokykloms tinkamos patalpos. Dabar su šypsena prisimenu, kai nutarėme įrengti dabartinę Banio šeimos salę. Reikėjo išgriauti sienas. Atrodytų, paprastas darbas ir susirinkę savanoriai galvojo, kad labai greitai jį atliks. Bet sienos buvo pastatytos iš plytų, todėl netrukome suprasti, kad tai bus ilgas ir varginantis reikalas, nes tos mūrinės sienos lengvai nepasidavė griovimui.

Kokie darbai sekė toliau?

Padarius didelę erdvę, po keletos metų atėjo laikas ją gražinti. Norėjosi padaryti jaukią, pobūviams tinkamą salę, kad ir patys galėtume švęsti, ir nuomoti kitiems. Rinkome sienų spalvas, derinome užuolaidas, tvarkėme lubas, įvedėme skirtingiems renginiams naudojamą šiltą ir šaltą apšvietimą.

Ne mažiau svarbus dalykas buvo tualetų pertvarkymas. Jie buvo labai prastos būklės. Vykstant pobūviams gražioje salėje, žmonės sutrikdavo užėję į senus tualetus.

Dr. Julius ir Lidija Ringai paaukojo dešimt tūkstančių dolerių, kad ši problema būtų išspręsta ir sanitariniai mazgai būtų atnaujinti iš pagrindų.

Dar vienas labai didelis projektas buvo sutvarkyti rytinį pastato sparną. Nusprendėme ten įrengti butus. Suprojektavome septyniolika butų - tris dviejų miegamųjų ir keturiolika - vieno miegamojo. Prieš tai ten buvo seminaristų kambariai - labai mažos patalpėlės, kur tilpo tik lova ir kriauklė. Tos kriauklės buvo kiekvi-

Leiskimės žemyn. Kokia situacija buvo su dabartine Lietuvių Fondo sale?

Ten kurį laiką buvo jogos, ortopedijos centras. Supratę, kad centre besimokantys vaikai turi turėti vietą, kur galėtų pajudėti, ėmėmės tvarkyti Lietuvių Fondo salę, kuri pareikalavo nemažai išlaidų. Būdamas architektu, buvau užmezgęs ryšius su įvairiomis statybų kompanijomis. Kai kurios sutiko paaukoti medžiagų, kitos - pardavė už ženkliai mažesnę kainą. Erdvę pritaikėme sportui ir kitiems renginiams - įrengėme nedidelę virtuvėlę, barą, liftą, kuriuo pagamintas maistas buvo nuleidžiamas iš pagrind-

inės virtuvės, keitėme lubas ir apšvietimą. Taip pat sutvarkėme sceną, pakabinome paaugutas užuolaidas, patobulinome sceninį apšvietimą, kurio anksčiau nebuvo. Buvome labai dėkingi Lietuvos Fondui, kad parėmė šį projektą, ko pasekoje salė buvo pavadinta Lietuvos Fondo vardu.

Ar visi šie mūsų apkalbėti architektūriniai pakeitimai sulaukė bendruomenės pritarimo?

Dauguma - taip. Juk viską darėme, kad centras taptų patogus naudotis bendruomenei. Tik naujos sporto salės statymas sulaukė kontraversiškų nuomonių ir kai kurių žmonių nepitarimo. Lietuvos Fondo salė suaugusiems vyrams buvo per maža - juk kelis žingsnius žengi ir jau pasieki kitą salės galą. Reikėjo erdvios profesionalios sporto salės.

Pirminė idėja buvo pastatyti atskirą sportui skirtą pastatą lauke, ten, kur dabar yra futbolo aikštės, užimant dalį to ploto. Tačiau apskaičiavome, kad tai būtų ypatingai didelės investicijos, kurių niekaip negalime sau leisti.

Ką tuomet darėte?

Turėjome atsarginį planą statyti ten, kur dabar ir yra Ritos Riškaus salė.

Metinio susirinkimo metu pristatėme naujos sporto salės idėją. Buvome numatę, kad joje vyks ir sporto, ir kultūriniai renginiai. Planavome, kad salėje ant kėdžių galėtų susėsti apie 900 žmonių.

Keli žmonės labai priešinosi, pergyveno, kad priestatas užstos vaizdą ir saulę būtų gyventojams. Tačiau projektas buvo priimtas ir pradėjome jo įgyvendinimą. Tuo metu tarybos pirmininko pa-

reigas perėmė Algis Rugienius, jis apsiėmė tą projektą įgyvendinti.

Tai labai didelis projektas. Nuo ko pradėjote?

Nusamdėme kontraktorių, kuris pagal mūsų reikalavimus turėjo paruošti dizainą, įkainoti ir pastatyti. Gavome įkainavimą, kuris siekė beveik 2.5 milijono dolerių. Aišku, mes tokių pinigų neturėjome, pradėjome prašyti aukų. Keturi daktarai iš karto paaugojo po šimtą tūkstančių dolerių. Lietuvos Fondas taip pat skyrė lėšų šiam projektui. Mums tai buvo labai didelis įkvėpimas. Vėl skambinome įvairioms statybinių medžiagų kompanijoms ir prašėme paaugoti arba už stipriai mažesnę kainą parduoti reikiamas medžiagas. Taip gavome grindis, Dr. Donatas Siliūnas su Algiu rado su kuo pasikalbėti, kad pigiau gautume krepšinio lankus. Visiems sakėme, kad esame ne pelno siekianti organizacija ir mus parėmus galima sumažinti mokesčių našą. Daug kas pasinaudojo tokia galimybe, o mes labai daug sutaupėme kaštų. Kai žmonės pradėjo matyti, kad mes rimtai susitelkę atliekame statybas, pradėjo aukoti.

Ritos Riškaus sporto salės dėka gimė Šiaulių Kryžių kalno replika - mūsų mažasis Kryžių kalnelis?

Kai buvo pradėti kasti pamatai, reikėjo kažkur padėti iškastas žemes. Labai taupėme pinigus, o žemių išvežimas buvo nepigus. Algis priėmė sprendimą suberti viską centro priekyje. Supylus kalną juodžemio, gimė mūsų Kryžių kalnelio idėja, labai patikusi a.a. dr. Romualdai Povilaičiui. Jis tuoj puolė kryžius kurti, drožinėti ir ten statyti.

Je planavote, kad R. Riškaus salėje sutalpinsite 900

žmonių, turėjote suplanuoti, kur jie galės statyti savo automobilius?

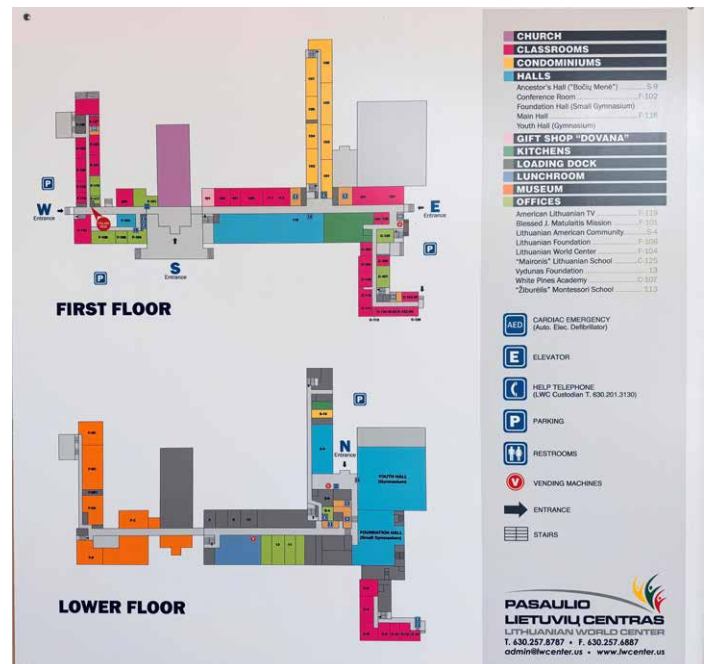
Tikrai taip. Prieš tai nieko nebuvo, tad suprojektavau automobilių statymo aikšteles. Aplinkui jau statėsi namai, tad kad gyventojai nepyktų, jog automobilių lempos naktį šviečia į jų langus, skautai apsodino teritoriją krūmais. Dabar, kai tie krūmai suaugo, gavosi tokia graži žalia siena, skirianti centrą nuo gyvenamųjų namų.

Kai pastatėte salę, turbūt skubėjote kuo greičiau ją įveikinti?

Daktaras Donatas Siliūnas pasisiūlė prižiūrėti sporto salę - pakvietė klubus, sportininkus, paruošė naudojimo grafikus. Tokia iniciatyva mums buvo dovana. Tais metais, kai baigėme statyti sporto salę, pradėjome ją nuomoti. Centro pajamos stipriai šoko į viršų. Pasiteisino visas tas vargas.

Išties, ši salė užima reikšmingą vietą Pasaulio lietuvių centre.

Dabar ši salė su pasididžiavimu rodoma garbingiems svečiams iš Lietuvos. Centro didžiausi renginiai vyksta taip pat čia. Viena įspūdingiausių švenčių - Lietuvos Prezidento Valdo Adamkaus pasveikinimo renginys antros kadencijos išrinkimo proga. Marius Kasniūnas, kuris tuo metu buvo valdybos pirmininkas, apsiėmė organizuoti salės paruošimą, Vytas Čiuplinskas sutiko praveisti renginį. Pamenu, pradžioje Valdas Adamkus Bočių menėje susitiko su mažesne grupe svečių, kurie galėjo su juo asmeniškai pabendrauti. Tokio susitikimo bilietas buvo ženkliai brangesnis

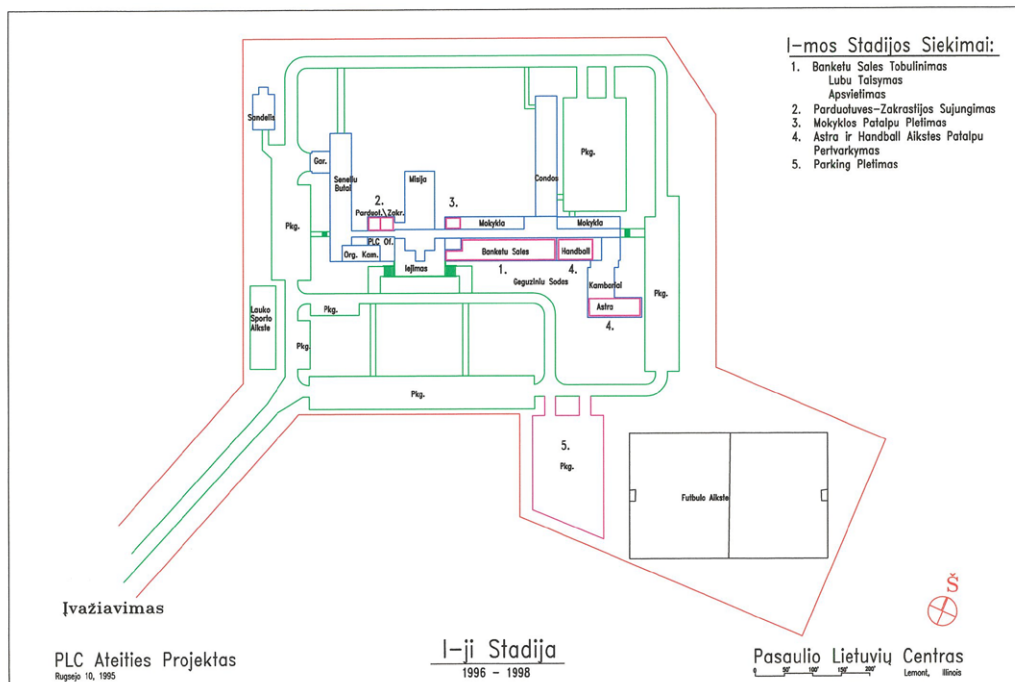
nei pobūvio R. Riškaus salėje. Valandėlę leidę svečiams pabendrauti su prezidentu, įvedėme jį į pagrindinę pokylio vietą. Salė buvo labai išpuošta, Adamkai sėdėjo išskirtinėje vietoje. Susirinko žmonės iš įvairiausių vietų, visi pasipuošę. „Dainavos“ choras padovanojo įsimintiną koncertą. Buvo tikrai vykęs renginys.

Jūsų pirmininkavimo metais įvyko tikrai daug pakeitimų.

Iš pasakojimo suprantu, kad pastatas labai pasikeitė. O kuri Pasaulio lietuvių centro vieta jūsų mėgstamiausia?

Palaimintojo Jurgio Matulaičio bažnyčia, kuri be galo panaši į Kol-oradę pastatytą Air Force Academy karių koplyčią. Mane kaip architektą žavi trikampė pastato formą, kuri susideda iš trikampių betono plokščių. Ši pasitelkta forma labai simboliška, ją sieju su Šventa trejybe arba tarnyste Dievui, Tėvynei ir Artimui.

Atkreipkite dėmesį, kad viršuje yra langai ir pusę metų saulės spinduliai visada natūralia šviesa apšviečia bažnyčią. Gražiausia stebėti, kai ankstyvo pavasario vidurdieniais saulės spinduliai nušviečia altorių ir pagrindinę bažnyčios taką trikampaiais saulės spinduliais.

PLC Ateities Projekto viena iš keturių dalių